

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

REMISSVAR (S2020/09429)

Vissa undantag från bestämmelserna om karensavdrag

Förslaget i sammandrag

I promemorian lämnas följande förslag:

I lagen (1991:1047) om sjuklön ska det ges möjlighet för arbetsmarknadens parter att genom kollektivavtal komma överens om att inte göra något karensavdrag för vissa arbetstagare, om det finns särskilda skäl. Undantaget från karensavdrag ska i första hand gälla anställda inom vård och omsorg, men kan också komma att gälla andra grupper som i sin yrkesutövning träffar många personer i angivna riskgrupper. Däremot ska denna möjlighet inte omfatta personer som är timanställda, föräldralediga eller arbetslösa.

Bestämmelserna föreslås gälla för perioden den 1 augusti 2021 till och med den 31 januari 2023.

Sacos ställningstagande

Karensavdraget är en självrisk i sjukförsäkringen som innebär att när en anställd är sjukfrånvarande från arbetet så ska arbetsgivaren göra ett avdrag på sjuklönen. För att göra den här självriskan mer enhetlig och rättvis mellan olika grupper finns det idag en möjlighet för parterna på arbetsmarknaden att närmare bestämma beräkningen av karensavdraget genom kollektivavtal. Rättviseargumentet var också den drivande orsaken till att karensdagen togs bort och ersattes av karensavdraget den 1 januari 2019. Däremot är det idag inte möjligt att avtala bort karensavdraget för en arbetstagare.

Syftet med att ha en självrisk i sjukförsäkringen är att förhindra ett överutnyttjande av försäkringen och förmå individen att komma till arbetet också vid lindrig ohälsa eller trötthet. I allmänhet innebär detta att många väljer att gå till arbetet vid exempelvis lindrigare förkylningar. På grund av den pågående pandemin är dock detta något som bör undvikas. Idag finns det därför en möjlighet att helt eller delvis få retroaktiv ersättning från staten för karensavdraget vid sjukfrånvaro. Reglerna är tillfälliga och infördes den 7 april 2020 och gäller för närvarande fram till och med den 30 april 2021. Det uttalade syftet med reformen är just att begränsa smittspridningen genom att ekonomiskt underlätta för personer att stanna hemma vid sjukdom, vilket också inkluderar fall med lindrigare förkylningssymtom. Reformen omfattar

alla anställda, egenföretagare, arbetslösa, föräldralediga och anställda utan sjuklön. Saco anser att detta är en bra reform som tjänar sitt syfte väl.

Att smittspridningen helt kommer att ha upphört den 30 april är förmodligen högst osannolikt. Det finns därför goda argument för att förlänga reformen ytterligare. En lämpligare tidsgräns för reformen skulle därför vara att låta den pågå fram till det datum då den allmänna vaccineringen är avklarad, vilket idag förväntas ske runt midsommar. Men därom råder en viss osäkerhet. I promemorian görs istället bedömningen att sjukdomen covid-19 kommer att finnas kvar i samhället även framgent, vilket i så fall talar för att reformen borde förlängs ytterligare, till exempel fram till årsskiftet 2021/2022.

Att göra som i Norge och Danmark och permanent avskaffa karensavdraget skulle enligt promemorian få allt för stora konsekvenser på arbetsutbud och arbetade timmar, vilket därigenom skulle ha en allt för negativ inverkan på ekonomin i stort. Dessutom går det emot lagstiftarens intentioner om att försäkringen bör innehålla en självrisk för både arbetsgivare och arbetstagare, vilket ska uppmuntra till minskad frånvaro och sjukdom (prop. 1991/92:38).

I promemorian föreslås istället att reformen ska avslutas och ersättas av en möjlighet för arbetsmarknadens parter att genom kollektivavtal komma överens om att det inte ska göras något karensavdrag för vissa arbetstagare under en angiven tidsperiod. Det innebär i så fall att kostnaden överförs från staten till arbetsgivaren i de fall avtal kommer till stånd. Men det innebär också att en betydligt mindre grupp kommer att omfattas. Förslaget är ett krav som kommer från fackförbunden kommunal och vårdförbundet som dock i första hand vill avskaffa karensavdraget permanent. Enligt promemorian ska undantaget från karensavdrag därför huvudsakligen gälla anställda inom vård och omsorg. Men kan också komma att gälla andra grupper som i sin yrkesutövning träffar många personer som riskerar att bli allvarligt sjuka. Däremot ska timanställda, föräldralediga och arbetslösa inte omfattas.

Möjligheten att avtala bort karensavdraget ska enligt förslaget endast vara möjligt om det finns särskilda skäl, vilket i så fall ska kunna ske antingen på lokal eller central nivå. Som särskilda skäl anges arbetsförhållanden där arbetstagaren i sitt yrkesutövande typiskt sett möter personer som på grund av sin ålder, funktionsnedsättning eller sjukdom riskerar antingen att bli allvarligt sjuka eller att ett redan allvarligt tillstånd förvärras om de insjuknar i en infektionssjukdom, som till exempel covid-19. I det här avseendet kan Saco konstatera att det finns en uppenbar risk för gränsdragningsproblem. Det är därför viktigt

att de särskilda skälen tillämpas generös, vilket bör tydliggöras i författningskommentarerna.

Om syftet med förslaget är att skydda svaga eller utsatta grupper så blir det dock svårt att förstå varför timanställda uttryckligen inte ska omfattas av förslaget. Enligt statistik från SKR är exempelvis var femte arbetstagare som jobbar inom den kommunala äldreården timanställd. Eftersom det handlar om kontaktyrken så behöver korttidsfrånvaro ofta ersättas med annan personal, vilket ofta handlar om timanställda. Timanställda utgör dessutom en grupp som redan har en svag ställning på arbetsmarknaden och som tidigare regeländringar och kollektivavtalslösningar försökt inkludera. Att exkludera den här gruppen förefaller inte gynna förslagets syfte.

Allt sedan reglerna om karens infördes i sjukförsäkringen har utgångspunkten varit att utfallet skulle vara enhetligt bland olika grupper på arbetsmarknaden. I propositionen (prop. 1992/93:31, s. 42) angavs att effekterna för de försäkrade borde i möjligaste mån, i förhållande till inkomsten, vara lika för alla. Det fanns en kännedom om att karensdagen i vissa fall kunde innebära en relativt sett större självrisk för personer med koncentrerad arbetstid jämfört med dem som arbetar mera jämnt fördelat. Förslaget som presenteras i promemorian går därför rakt emot intentionerna om en sammanhållen solidarisk försäkring med en inkomstbortfallsprincip som är lika för alla. Istället föreslås den bero på anställningsform och bransch.

Sammanfattningsvis tillstyrker dock Saco förslaget, men med reservation för att förslaget har allvarliga brister som behöver ses över. Att utesluta grupper som redan i utgångsläget har en svag ställning på arbetsmarknaden är svårt att försvara. Därtill så bryter förslaget mot principen om en sammanhållen och rättvis sjukförsäkring där kollektivavtal i första hand bör fungera som komplement till den statliga regleringen, när den inte kan ta hänsyn till speciella situationer.

Dessutom innebär förslaget endast en möjlighet till förhandling mellan parterna. Det är tveksamt om arbetsgivarna är villiga att ta på sig ytterligare kostnader genom kollektivavtal i ett läge när de redan är hårt belastade. Om syftet är att reducera smittspridning så förefaller åtgärden svag. Det är därför rimligare att staten fortsätter att ta kostnadsansvaret, exempelvis till slutet av året.

Sveriges akademikers centralorganisation
Med vänliga hälsningar

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Thomas Andrén
Välfärdsekonom